

Malmö högskola
Lärarytbildningen
Barn unga samhälle

Examensarbete
15 högskolepoäng

Lekens betydelse i förskolan

Importance of play in preschool

Katarina Järvborn

Lärarexamen 210 hp
Barndoms och ungdomsvetenskap
2013-11-05

Examinator: Margareta Cederberg

Handledare: Per Schubert

Förord

"Vi lekte och lekte och lekte, så det är underligt att vi inte lekte ihjäl oss" (Astrid Lindgren).

Jag vaknade upp en morgon några månader innan min 25-års dag och insåg att det var lärare jag ville bli. Egentligen var det mitt drömyrke redan som barn, det var bara det att jag under årens gång glömde bort min dröm. Mina utbildningsår på Malmö Högskola har gått lite i berg- och dalbanestuk, mycket på grund av min barnreumatism som jag har haft i över 17 år. Men nu är jag äntligen snart i mål.

Jag vill framför allt tacka min man och mina barn men också mina föräldrar och svärföräldrar som på olika sätt har stöttat mig under utbildningens gång och hjälpt till på olika sätt.

Jag vill också tacka de personer som gjort mitt examensarbete möjligt, och som har bistått och väglett mig större delen av vägen.

Stort tack också till min handledare Per Schubert som har stöttat och hjälpt mig i skrivprocessen med mitt examensarbete.

Ett sista tack till mina intervjupersoner som har deltagit och gett mig ett underlag att bygga vidare på i mitt examensarbete. Utan er medverkan hade det aldrig gått.

Svedala, 2013-11-05

Katarina Järvborn

Sammanfattning

Katarina Järvborn (2013). *Lekens betydelse i förskolan*. Importance of play in preschool. Malmö Högskola, lärarutbildningen.

Syftet med detta arbete har varit att få en djupare förståelse och mer kunskap om leken och dess betydelse för lärandet i förskolan.

De frågor som jag har undersökt är:

- Vad tänker förskollärarna om begreppet lek?
- Vad tänker de kring sin egen roll i leken?
- Ser de några kopplingar mellan lek och lärande?

Jag har gjort en undersökning om lekens betydelse i förskolan. Undersökningen är kvalitativ och syftar till att genom intervjuer och observationer fastställa hur viktig leken är för barnen i förskolan. Jag har sökt svar på mina frågor hos förskollärare och intervjuat dem om deras erfarenheter och uppfattningar. Jag har slumpmässigt valt ut fyra olika lekforskare, Maria Øksnes, Birgitta Knutsdotter Olofsson, Ole Fredrik Lillemyr och Margareta Öhman. Forskarna är ganska överens om att leken är en central aspekt av barns liv och av barndomen samt att leken är ett viktigt pedagogiskt verktyg för barns lärande och utveckling. Detta är också vad jag har kommit fram till i min analys och i mina slutsatser. Förskollärarna anser att leken är extremt viktig för barnen i förskolan och de menar att leken och lärandet går hand i hand. I förskolan sker lärandet ständigt, det upphör aldrig. Lärandet syns i det alldagliga, när barnen är i kuddrummet, i målarrummet och vid planerad och oplanerad aktivitet. I leken får barnen använda sina erfarenheter och sätta in dem i en kontext. Förskollärarna lägger mycket tid på att leken ska vara rolig och lustfylld. Som pedagoger försöker de så ofta som möjligt väcka barnens intresse och uppmuntra till nytt lärande. Förskollärarna menar att det är deras uppgift att stimulera leken så att barnen kan utvecklas och lära sig nya saker. Så ofta som det går försöker de medverka i barnens lek trots att tidsschemat inte alltid tillåter detta. Slutsatserna i mitt arbete visar på att leken har en ledande och central roll i förskolan och att lek och lärande går hand i hand.

Nyckelord: Förskola, förskollärare, lek, lärande

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	6
2. Syfte och frågeställningar.....	7
3. Litteraturgenomgång	8
3.1 Vad är lek	8
3.2 Barnet och leken.....	9
3.3 De sociala lekreglerna	11
3.4 Leken – En mental inställning.....	12
3.5 Leken och lärandet	13
4. Metod	15
4.1 Metodval.....	15
4.2 Intervjuer	15
4.3 Urval.....	16
4.4 Genomförande	16
4.5 Forskningsetiska överväganden	16
5. Resultat, analys och teoretisk tolkning.....	18
5.1 Tankar om lek.....	18
5.2 Förskolläraernas roll	19
5.3 Lek och lärande	21
6. Slutsats och diskussion.....	25
6.1 Min reflektion.....	25
6.2 Kritisk reflektion	26
6.3 Förslag till förändringar av förskolans verksamhet.....	27
6.4 Förslag till framtida forskning.....	27
7. Referenser.....	28
8. Bilagor.....	30

1. Inledning

Många mammor och pappor frågar sina döttrar och söner vad de har gjort under dagen på förskolan, ofta blir svaret kanske att de har lekt! Men vad betyder leken för barnen och deras lärande?

I läroplanen för förskolan omtalas leken flera gånger. Det står mycket om lekens betydelse för det lustfyllda lärandet, och man betonar även vikten av samspel mellan barn och vuxna.

Leken är viktig för barns utveckling och lärande. Ett medvetet bruk av leken för att främja varje barns utveckling och lärande ska präglade verksamheten i förskolan. I lekens och det lustfyllda lärandets olika former stimuleras fantasi, inlevelse, kommunikation och förmåga till symboliskt tänkande samt förmåga att samarbeta och lösa problem. Barnet kan i den skapande och gestaltande leken få möjligheter att uttrycka och bearbeta upplevelser, känslor och erfarenheter.” (LpFö 98, s 6).

Vidare står det att ”...barnen ska utveckla sin förmåga att förmedla upplevelser, tankar och erfarenheter i många uttrycksformer som lek, bild, rörelse, sång och musik, dans och drama,” (LpFö 98, s 10).

Det finns mycket forskning som visar att barns lek är viktig för barns lärande och utveckling (Knutsdotter Olofsson 2008, Øksnes 2011, Lillemyr 2013 och Öhman 2003). Som vuxna har vi växt in i ett tänkande som delar lek och lärande åt. Jag undrar hur förskollärare ser på det här och om de verkligen tycker att det är så i dagens förskolor.

Är lek och lärande två olika begrepp, men ändå två sidor av samma mynt?
(Lillemyr, 2002).

2. Syfte och frågeställningar

Syftet med detta arbete är att få en djupare förståelse och mer kunskap om leken och dess betydelse för lärandet i förskolan.

De frågor som jag vill undersöka är:

- Vad tänker förskollärarna om begreppet lek?
- Vad tänker de kring sin egen roll i leken?
- Ser de några kopplingar mellan lek och lärande?

3. Litteraturgenomgång

I den här delen av studien kommer relevant litteratur att tas upp. Jag väljer att fokusera på fyra lekforskarens tankar om leken, barnet och leken, de sociala lekreglerna, leken som mental inställning och slutligen leken och lärandet. De fyra lekforskarna som jag har valt är Maria Øksnes, Birgitta Knutsdotter Olofsson, Ole Fredrik Lillemyr och Margareta Öhman.

3.1 Vad är lek?

Forskning tyder på att leken är central för barnets mentala, fysiska, känslomässiga och sociala utveckling. Genom att leka olika lekar kan barnet utforska en rad varierande möjligheter och situationer. Ibland kan de situationer som barnet skapar, säga något om vad det arbetar med att försöka förstå. Leken är också ett instrument som barnet kan använda för att uttrycka sina känslor. Eftersom barn ofta saknar de mentala och verbala färdigheter som krävs för att uttrycka känslor, är leken barnets naturliga kommunikationsmedel när det ska hantera sin omvärld (Knutsdotter Olofsson, 2003). Vidare menar Knutsdotter Olofsson att man i lek förhåller sig till verkligheten på minst två tolkningsplan, man rör sig obehindrat mellan verklighetens tolkningsplan och lekens. Leken är som en spegling av barnets upplevelser, av vad barnet vet om verkligheten. Men leken är också ett forum för barnets önsknings, drömmar och funderingar. Leken utvecklas i en lovande atmosfär, det innebär att trygghet och förståelse för leken måste finnas. Respekt för leken, lyhört framförda förslag till fortsättning när leken ”kört fast”, och beskydd av de lekande gör att leken får blomma (Norén, 1990). Även om lek ofta upplevs som något man gör bara för skojs skull, är det egentligen mycket mer än så. Att leka hjälper barnet att utveckla en förståelse av sig själv och världen runt omkring (Knutsdotter Olofsson, 2003). Lek och samspel hjälper barnet att knyta an till sina föräldrar, och genom leken utvecklar barnet en rad olika mentala, sociala och fysiska färdigheter (Hangård Rasmussen, 1979). Lek bidrar också till att stärka barnets förmåga till problemlösning, fysisk koordinering, kroppsmedvetenhet, känslomässig trygghet och självkänsla. Leken stimulerar dessutom självklart kreativitet och fantasi (Hangård Rasmussen, 1979). Barn som leker tillsammans med andra barn utvecklar sin förmåga att arbeta i grupp. De lär sig att följa instruktioner, diskutera, dela med sig och mötas på halva vägen. Barn som leker bra på egen hand utvecklar både självförtroende och självständighet. Allt detta är färdigheter som är viktiga både i barndomen och senare i livet (Hangård Rasmussen, 1979). Lek har inte

jämt ansetts som ett viktigt område inom pedagogiken men på senare tid har det förändrats. Lekens betydelse för att utveckla och stärka barnets självuppfattning och identitet är en annan sida av leken, som på senare år tillskrivits stor vikt (Lillemyr, 2013). För barnet är leken ofta en utforskningsprocess, där det får ställa sin föreställning av värden och normer på prov, för att få större insikt för problem och konflikter som det har svårt att begripa. Enligt Lillemyr (2013) så berättar barns lek mycket för oss vuxna om hur barnens lärande, utveckling och socialisation ser ut inom olika områden. Vidare skriver Lillemyr (2013) att det är förskollärares förhållningssätt och pedagogiska grundsyn, hur han eller hon betraktar lekens värde, som avgör om leken blir en viktig del av den pedagogiska praktiken eller inte. Barnet är i centrum i lekens värld. Det är viktigt att vuxna inte glömmet bort det. Vuxnas uppfattning och förståelse av barns lek präglas av vuxnas kunskaper, värderingar och erfarenheter, med de tydliga begränsningarna som det innebär (Lillemyr, 2013). Att leka ger rika upplevelser av lust. Barnet leker för att det är roligt. Genom leken lär sig barnet hur det kan leva, hur det kan söka och använda sin kunskap och utvidga sin kompetens på skilda områden (Öhman, 2003).

3.2 Barnet och leken

Leken är en central aspekt av barns liv och av barndomen. Leken är också ett viktigt pedagogiskt verktyg för barns lärande och utveckling. Øksnes menar att vuxna i dagens samhälle har en föreställning om att barn i större utsträckning är utsatta för risker än tidigare. Vidare menar hon att denna rädsla har bidragit till restriktioner i barns möjligheter att leka utomhus, på gatan, på stranden eller mellan husen (Øksnes, 2011).

Två barn sitter på golvet och bygger en tåg bana. Plötsligt tar Isak en tågbanebit och riktar den mot Eskil. Han gör skjutljud: ”Piu, piu”. Eskil tar också upp en tågbanebit och riktar den mot Isak. Bägge reser sig upp och gör skjutljud medan de svänger tågbanebitarna mot varandra. En vuxen ställer sig i dörröppningen, sätter händerna i sidan och säger med sträng röst: ”Det där är en tåg bana – inte en pistol!” (Øksnes, 2011, s 136).

Leken sätter guldkant på livet och ger det mening utöver det vardagliga. Barn som lärt sig tricket kan när som helst gå in i lekvärlden. När de gungar säger de ”Vi leker att vi är fåglar” och då känns det ännu underbarare att flyga genom luften” (Knuttdotter Olofsson, 2003). Allt barn gör är inte lek. Barn har en viss tolkning av vad som är lek. Det är inte aktiviteten som avgör, det är inställningen till den som skapar olikheten. Det som är glatt, frivilligt, ostyrt av

vuxna och som de kan utföra tillsammans med kompisar, betraktar barn som lek. Medan det som är medvetet, inte frivilligt, avgörande och styrt är arbete. Barns lek kan inte betraktas som något fixt och färdigt, något som kan ges en definition som vi kan peka på och säga: Det här är en lek! (Øksnes, 2011). De flesta som arbetar med barn ser på leken som en helig rättighet som hänger samman med att vara barn. Den rättigheten finns i FN:s barnkonvention, artikel 31: ”Konventionsstaterna erkänner barnets rätt till vila och fritid, till lek och rekreation anpassad till barnets ålder samt rätt att fritt delta i det kulturella och konstnärliga livet.”

Lek är barns spontana verksamhet och det är tämligen omöjligt för barn att inte leka. Leken lockar ständigt och i leken utvecklar barnen sin lust och nyfikenhet men också sina kunskaper, färdigheter och sin kompetens (Öhman, 2003).

Barnen leker. När de leker ekar livets låt i deras lekar.

Gäll och yster eller dystert dov, ekar den så länge den får lov.

Allt de tror och vet om verkligheten gör de lek av, det är märkligheten.

Vuxna tror att lek är tidsfördriv. De har fel i detta, lek är liv.” (Öhman, 2003, s 86).

Fantasi, skapande och kreativitet hänger samman i leken. Just förmågan att kunna skapa inre bilder och möblera i sina inre rum omfattar samma kreativa process som alla andra former av skapande (Öhman, 2003). För att kunna börja leka måste man förstå leksignalerna. Barn signalerar lek på många olika sätt, de skrattar, pratar med särskilda röster eller kanske bara ser luriga ut (Knutsdotter, 2008). Många tror att alla barn kan leka men i de flesta barngrupper finns det barn som inte leker. De är tysta och passiva, finns där men gör inget väsen alls, oftast tar de heller inte några initiativ. Eli Åm (1984) menar att dessa barn, som inte kan eller inte får leka, är förskollärarens största utmaning. För att bli en duktig lekare krävs det att man leker, leker, leker (Knutsdotter Olofsson, 1987). Alla barn förstår inte leksignalen utan tar allt bokstavligt (Rubin, Fein, Vanderberg, genom Knutsdotter Olofsson, 2003). När man inte uppfattar leksignalerna så blir bråkleken hotfull och låtsasleken kapsejsar därför att allt upplevs som på riktigt. Det kan också vara så att man uppfattar leksignalerna men inte behärskar lekreglerna, samförstånd, ömsesidighet och turtagande. Ytterligare en förutsättning för att kunna leka är att barnet har lärt sig lekteknik. Ett annat problem som kan bidra till icke-lekande barn är emotionella problem hos barnet. Barn som är sorgsna, rädda, otrygga, deppiga och arga leker väldigt sällan. Barn som växer upp med för många regler och för höga krav på korrekt uppträdande blir ofta ängsliga, hämmade, tar få initiativ till lek och kan inte använda sin fantasi (Knutsdotter Olofsson, 1987). Barn som inte leker förekommer i nästan varje barngrupp. Sättet de agerar på är genom att förstöra för de andra barnen eller genom att helt

stå utanför leken, då de inte förstår vad de andra barnen gör, anser Knutsdotter Olofsson (2003). För barn som inte leker blir världen platt och tråkig. Den inre världen blir tom utan inre bilder, föreställningar och fantasier. Den som inte leker riskerar att fastna i verkligheten här och nu. Den bristande förmågan att kunna föreställa sig gör att de barnen får svårt att över huvud taget kunna minnas vad de har varit med om. Det man talar om i förskolan vill inte bli till bilder, utan går in och ut igen utan att lämna spår och då blir det genast jobbigt. Det finns ingenting som är så lustfyllt och mångsidigt som leken. Det är vårt ansvar att se till att alla barn får leka. Leken är nämligen naturens egen fiffiga pedagogik (Knutsdotter Olofsson, 2003). När man möter ett barn som inte leker så måste man titta närmare på det barnets lekförutsättningar. Tryggheten är ett måste för att leken ska kunna existera. Som pedagog bör man undersöka vad man kan göra för att etablera en trygg och tillitsfull relation till barnet. Det blir pedagogens uppgift att hitta något som barnet tycker om att leka och utgå från det som är känt och lustfyllt för barnet, för att så småningom alltmer föra in lekens regler och utöka barnets samspelsmöjligheter också tillsammans med andra barn (Öhman, 2003). Det är också viktigt att finnas som stöd för de barn som inte kan tolka leksignalerna som man måste behärska för att kunna vara med i leken. Ett tryggt barn kan ge sig in i mängder av lekvärldar, men de barn som inte känner samma trygghet har koncentrationssvårigheter och blir väldigt lätt störda i leken (Knutsdotter Olofsson, 1992).

3.3 De sociala lekreglerna

För att leken ska fungera så behövs de tre grundreglerna, samförstånd, ömsesidighet och turtagande. Lekens harmoni störs av maktkamp, övergrepp, översitteri och ojämlikhet. För att behålla harmonin i leken måste man kunna hålla de sociala lekreglerna: samförstånd, ömsesidighet och turtagande. Grunderna till dessa lär sig barn i den tidiga leken med vuxna. De finslipas sedan i lek tillsammans med kompisarna (Knutsdotter Olofsson, 2003). Samförstånd betyder att barnen i leken förstår att de leker och vad de leker och att de är lyhörda för kompisarnas önskemål och avslutar leken om kompisarna ber om detta. Ömsesidighet kan tolkas som att alla i leken är på jämställd nivå oberoende av ålder, de anpassar sig efter varandra. Turtagandet innebär att ibland är det du och ibland jag, som bestämmer och hittar på i leken. Leken får då en sorts dialog mellan de som leker. Är det obalans i leken så vill oftast ett barn (eller flera) inte längre vara med i leken. Øksnes (2011) skriver att man kan likställa leken med karnevalen. Det upprymda, lustfyllda, förvirrade där tid och rum förlorar sin makt över oss. Leken kan också innehålla mörker och ruskigheter liksom revolt och hinder. Vuxna och rådande ordning kan förvrängas. Leken som fri aktivitet

överträffar allting annat. På ett sätt konstrueras en skillnad mellan leken och livet. Det är just friheten i leken, kopplat till att den inte har något med det verkliga livet att göra, som oväntat nog också gör att många har betraktat lek som något ofarligt som man på samma sätt som i barndomen kan utövas utan risk (Øksnes, 2011). Öhman (2003) menar att vi genom att sätta leken i fokus, sätter barnet i fokus. Barnet växer därigenom i sin självkänsla och ökar via leken sin självkänedom och sin förmåga att ta ansvar. Leken erbjuder barnet möjlighet att utforska sina kunskaper. Olika känslor utforskas och uttrycks i leken och för att kunna utveckla sin förståelse för den känsla en annan människa signalerar behöver ju barnet först och främst förstå sina egna känslor och uttryck. Detta tränas ideligen när barnet i leken arbetar med de sociala lekreglerna. Öhman (2003) menar att alla barn föds med ett grobart frö av lek inom sig. Det ligger där och väntar inom barnet som en möjlighet att utvecklas. Hur detta frö kommer att gro, beror på hur vi planterar det. Lekens möjligheter utvecklas inom ramen för en trygg relation och genom ett ömsesidigt samspel. Samspel och gemensamma upplevelser är som sol och vatten för det groende lekfröet och ger det näring att växa till en planta. Det är glädjen över den delade upplevelsen som bär lekens utveckling vidare (Öhman, 2003).

3.4 Leken – En mental inställning

Bateson beskriver lek som en mental inställning, ett förhållningssätt till verkligheten, där det som görs, sägs och tänks inte ska tolkas bokstavligt (Bateson genom Knutsdotter Olofsson, 2003). I lek förhåller man sig till verkligheten på minst två tolkningsplan. Man rör sig obehindrat mellan verklighetens tolkningsplan och lekens- eller lekens i leken (Knutsdotter Olofsson, 2003). Bateson menade att den mentala inställningen att ”detta är inte på riktigt, det är på lek”, det meddelar man sin omgivning genom att signalera lek med ögon, mimik, röstläge, sätt att tala och bete sig. Den som förstår signalerna, tolkar då det som sker efter lekens villkor (Knutsdotter Olofsson, 2003). Leksignalen hjälper oss att förstå om det som händer är lek eller inte. Leksignalen är ingen kort signal utan ett uttryck för inställningen, förhållningssättet till verkligheten och tolkningen av det som sker så länge leken varar. Lekinställningen och leksignalen sätter en ram runt det som sker och innanför den ramen råder lekens logik. Leken blir ett stycke verklighet utbrutet ur den verkliga verkligheten. Köksstolen blir en häst, sadlas och ges hö och ryttaren far iväg med fart (Knutsdotter Olofsson, 2003). Man kan gå innanför lekramen och ut ur den. När man är inne i leken så är det lekens regler och logik som gäller, inte verklighetens. När leken blir för farlig går man ur den och in i den trygga verkligheten. Knutsdotter Olofsson, (2003) skriver också att vuxna

kan hindra barn från att gå in i lekens värld. Den vuxne är en förebild för barnet. Är sandkakorna bara sand för den vuxne, så blir de detsamma för barnen. Chansen att barnen ska börja leka i sanden är större om barnen är ensamma, än när en vuxen visar att världen är platt. Genom att visa lekens tolkningsmöjligheter för man in barnen i en förtrollad värld. Det tar inte lång tid, det kräver nästan ingenting – annat än att man själv vet vad lek är (Knuttdotter Olofsson, 2003). Lillemyr (2013) menar att i leken har barnet kontroll och genom att leken är ”på låtsas” gör det inget att barnet misslyckas vilket gynnar barnets lärande. Sedd utifrån är lek, om man inte uppfattar leksignalen, ofta bråk. Uppfattar man leksignalen är leken meningsfull och full av betydelser (Knuttdotter Olofsson, 2008). Vidare menar Knuttdotter Olofsson, (2008) att lekens medvetandetilstånd är speciellt hälsosamt och leder till välbefinnande. Barn som har fått leka färdigt är nöjda och medgörliga. Barn som ofta blir avbrutna i sin lek blir irriterade och aggressiva.

Ungar kan vara alldeles slut, men genom ett trollslag får de all energi i världen, om det kommer på någon lek. När de har lekt en spännande och rolig lek länge och ostört, är de nöjda, lätthanterliga, trötta men inte griniga. Det är samma sak med oss vuxna, vi återhämtar oss i lekens medvetandetilstånd, (Knuttdotter, 2008, s 13).

3.5 Leken och lärandet

Lärandet är ett generellt mål i förskolan men Lillemyr (2013) menar att lek och lärande är två olika fenomen. Däremot anser han att de två kan övergå i varandra. Vänskap, liksom social och kulturell kompetens, har visat sig ha stark inverkan på både välbefinnande och lärande i ett brett perspektiv. Lek i pedagogiskt arbete måste innebära att de vuxna tar barns lek på allvar. Barnen måste ha leken i fred för personlig bearbetning, men ibland kan det vara bra om en vuxen går in i leken med barnen och hjälper till att vidareutveckla denna. På så sätt kan leken ge allsidiga upplevelser och erfarenheter (Lillemyr, 2013). I samspelet med den vuxne introduceras låtsasleken och barnet börjar härma och låtsas. Föreställningsförmågan och uttrycksförmågan via språket ökar kraftigt. Samtidigt som föreställningsförmågan utvecklas så blir barnet medvetet om sitt kön och sin könstillhörighet. Att pojkar och flickor är olika syns inte minst i deras lekar. Att leka ger rika upplevelser av lust och barnet leker för att det är roligt. Genom leken lär sig barnet hur det kan leva, hur det kan söka och använda sin kunskap och utvidga sin kompetens på skilda områden. I lek med andra barn utvecklar barnet också sin kommunikativa kompetens (Öhman, 2003). Lillemyr anser även att leken är ett kraftfullt men underskattat verktyg för barns lärande. Barns lek är också allsidig och kan snabbt förändras.

Leken är en aktivitet som i sig engagerar barnen och som motiverar barnen att fortsätta leka och den fyller många funktioner för barnet. Lillemyr (2013) menar att leken har en problemlösande funktion, den stimulerar till utveckling, den utvecklar och stärker barns identitet och självkänsla samt har en utforskande funktion där barn prövar uppfattningar, värderingar och normer. Leken är också ett viktigt kultur- och samhällsfenomen för den bidrar till utveckling och lärande som har värde för barnet senare i livet. Dessutom är den en central del av barnkulturen (Lillemyr, 2013).

4. Metod

I den här delen av arbetet kommer metoden att beskrivas och diskuteras. En metod kan liknas vid ett verktyg. Detta verktyg är tillvägagångssättet som används för att hämta in information (Larsen, 2009). Metoden är vald för att få svar på mina frågeställningar. Här introduceras också vilken undersökningsgrupp undersökningen är genomförd hos och på vilket sätt insamlingen av empiri har genomförts. Avsnittet avslutas med forskningsetiska överväganden.

4.1 Metodval

Syftet med min studie är att åskådliggöra vad leken har för betydelse för lärandet i förskolan. Jag är inte ute efter att mäta eller gradera som vid användandet av kvantitativ metod (Kvale & Brinkmann, 2010). Eftersom jag har gjort min studie i en mindre undersökningsgrupp så har jag valt att ta reda på detta med hjälp av kvalitativ metod. Genom användandet av kvalitativa metoder kan man få fram en ny, djupare kunskap om något i mitt fall leken. Kvalitativ metod är den metod som används mest när undersökningsområdet är mer begränsat och man vill göra en fördjupning inom ett visst område (Trost, 2005). Det som är viktigast i en kvalitativ studie är tolkningen och förståelsen av resultatet (Stukát 2005). I min uppsats strävar jag efter att tydliggöra insamling och analys av intervjumaterialet i hög utsträckning, för att underlätta för läsaren att följa mitt resonemang, samt för att därigenom öka studiens tillförlitlighet.

4.2 Intervjuer

Jag har valt att arbeta med semistrukturerade intervjuer av förskollärare, där samma frågor har ställts till alla informanter. Jag har valt tre breda frågor med ett antal följdfrågor. I en semistrukturerad intervju har forskaren en lista över specifika teman som ska beröras, men intervjupersonen har stor frihet att utforma svaren på sitt eget sätt. Frågorna behöver inte komma i samma ordning som i intervjuguiden (Bryman, 2011; Patel & Davidsson 2003). När man använder sig av en semistrukturerad intervju så har man möjlighet att ställa följdfrågor och göra förändringar i intervjun under tiden som intervjun fortfarande pågår (Kvale & Brinkmann, 2010).

4.3 Urval

Jag kontaktade förskollärarna genom telefon och bokade på så sätt in intervjuerna. Förskolorna finns i södra Sverige, i en större kommun. Studien är således genomförd i tre förskolor som ligger på samma ort. Jag kände till förskolorna sedan tidigare eftersom jag har varit där på antingen VFT eller arbete. Jag valde ut 6 olika förskollärare som jag ville intervjua. Samtliga respondenter är kvinnor och förskollärare. Förskollärarnas erfarenhetsspann varierar från sex månader upp till 18 år. De arbetar alla med barn i åldrarna 1-5 år.

- Förskollärare 1 - har arbetat i förskolan i 6 månader. Just nu arbetar hon på en 3-5 års avdelning.
- Förskollärare 2 - har arbetat i förskolan i 8 år. Just nu arbetar hon på en 2-3 års avdelning.
- Förskollärare 3 - har arbetat i förskolan i 7 år. Just nu arbetar hon på en 1-2 års avdelning.
- Förskollärare 4 - har arbetat i förskolan i 13,5 år. Just nu arbetar hon på en 2-3 års avdelning.
- Förskollärare 5 - har arbetat i förskolan i 18 år. Just nu arbetar hon som ateljérista.
- Förskollärare 6 - har arbetat i förskolan i 6 år.

4.4 Genomförande

Intervjuerna har genomförts på förskolorna där förskollärarna känner sig trygga och är vana vid att vara. Jag ställde några frågor, som jag efter godkännande, spelade in svaren på. Frågorna bestod av tre breda frågor och några följdfrågor. Jag spelade in svaren för att inte missa något viktigt som framkom under intervjuerna. På så sätt fick jag också möjlighet att lyssna igenom samtalet gång på gång och uppfatta nya saker (Trost, 2005). När jag hade lyssnat igenom intervjuerna flera gånger vid olika tillfällen så valde jag att transkribera dessa.

4.5 Forskningsetiska överväganden

Enligt vetenskapsrådet (2002) får den medverkande avbryta sitt deltagande i studien när den

vill. När jag genomförde mina intervjuer tog jag hänsyn till de fyra etiska principer som Stukát (2005) skriver om. Genom brevet till förskollärarna har jag beskrivit mitt syfte med undersökningen (Bilaga 1). Informationskravet har jag uppfyllt med detta brev, där jag har presenterat mig och vart jag studerar. Jag har också berättat att medverkan i studien är frivillig. Genom att själva välja att delta har pedagogerna i undersökningen godkänt sitt deltagande. Detta medför att samtyckeskravet är uppfyllt. Eftersom jag har vänt mig till vuxna så har jag inte behövt hämta in samtycke från vårdnadshavare. I brevet till pedagogerna har jag förklarat att deras svar kommer att behandlas konfidentiellt enligt konfidentialitetskravet. I arbetet redovisar jag svaren på ett sätt som gör att man inte kan förmoda pedagogens identitet. Jag känner till nyttjandekravet, att den information jag fått ut av min undersökning ej kommer att nyttjas i andra avseenden än i denna uppsats (Stukát, 2005).

5. Resultat, analys och teoretisk tolkning

Här kommer jag att presentera mitt resultat och min analys utifrån mina frågeställningar, samt ge en teoretisk vinkel.

5.1 Tankar om lek

Norén (1990) menade, att leken är som en spegling av barnets upplevelser och av vad barnet vet om verkligheten. Vidare skrev Norén att leken också är ett forum för barnets önskningar, drömmar och funderingar. Precis så beskriver också mina respondenter leken.

Lena är förskollärare sedan 8 år tillbaka menar att lek är när barnen använder sin fantasi på olika sätt, då de går in i en annan värld där allt är möjligt. Där barnen fritt får använda sin fantasi och sina valfria tillbehör (t.ex. leksaker, pinnar, kottar) för att sysselsätta sig på något vis. Lotta har arbetat inom förskolan i över 13 år berättar att leken är barnens eget sätt att aktivera och lära sig genom den egna fantasin med de runt om dem och med det som just nu finns till hands. Vidare säger Jannike har arbetat som förskollärare i 6 år, att leken är en spontan eller planerad aktivitet som uppstår och att den är livsviktigt. Det är där som barnen lär sig att förstå olika saker och sammanhang, där de bearbetar sin verklighet. Detta bekräftas också av Knutsdotter Olofsson (2003) som skriver ”att leka hjälper barnet att utveckla en förståelse av sig själv och världen runt omkring”. Hangård Rasmussen (1979) skriver att barn som leker tillsammans med andra barn utvecklar sin förmåga att arbeta i grupp. De lär sig att följa instruktioner, diskutera, dela med sig och mötas på halva vägen. Anna har arbetat som förskollärare i 3 år. Hon ser leken som en viktig del i vardagen, både när det är egen aktivitet och planerad aktivitet från pedagogernas håll. Hon menar att leken i förskolan är lika viktig som leken hemma, fördelen med leken i förskolan är att det ofta finns fler att samspela med. Dessutom är leken i förskolan ett viktigt pedagogiskt redskap. Malin har arbetat som förskollärare i 6 månader. Hon ser leken som positiv och utvecklande oavsett om den är helt fri eller delvis styrd. Vidare menar hon att den är viktig och att hennes uppgift är att stimulera leken så att barnen kan utvecklas och lära sig nya saker. Det är betydelsefullt att det finns möjlighet att leka tillsammans för att få olika infallsvinklar och nya referensramar. Men det är lika viktigt att ensamleken får utrymme. Hangård Rasmussen (1979) skriver att barn som leker bra på egen hand utvecklar både självtillit och självständighet. Allt detta är färdigheter som är viktiga både i barndomen och senare i livet. Marina har arbetat inom förskolan i 7 år.

Hon tror att ensamleken inte får så stor betydelse eftersom vi blir oroliga om barnen inte är så sociala. Naturligtvis ska vi vara uppmärksamma. Annars är förskolan en mötesplats som gör att barnen möter olika tankar och olika sätt att leka. Vidare menar Marina att förskolan också ska vara ett komplement till hemmet, så lekmaterial som erbjuds på förskolan ska se annorlunda ut än det som barnen leker med hemma. När barn leker med andra barn så utvecklas den sociala kompetensen och grunden i mänsklig samvaro, vilken är: samförstånd, ömsesidighet och turtagande, menar Knutsdotter Olofsson (2003). Men inte alla barn leker. Marina berättar att hon brukar hjälpa barnet att leka och är med i leken hela tiden för att barnet ska känna sig tryggt. Vidare berättar Marina att om barnet känner att det är obehagligt eller om barnet blir rädd så är det helt okej att lämna leken. Ulrica menar att alla barn leker, frågan är bara hur. Den traditionella pedagogen kanske mäter med vuxna mått. Kanske leker barnet fast det ser ut som något annat, Alla gör det de känner behov av fast vi vuxna inte ser det som lek alltid. Vidare berättar Ulrica att hon tror på att visa barnet traditionella lekar. Vissa vill inte leka med andra, barn eller vuxna och Ulrica tror att det finns mycket tvång idag vad gäller att man måste leka med andra. Barn som växer upp med för många regler och för höga krav på korrekt uppträdande blir ofta ängsliga, hämmade, tar få initiativ till lek och kan inte använda sin fantasi (Knutsdotter Olofsson, 1987). Min slutsats blir att leken ses som en mycket viktig del i vardagen, både när det gäller egen aktivitet och planerad aktivitet från pedagogernas håll. Alla barn leker på ett eller annat sätt. Ibland behövs ett vuxen som trygghet för att ett barn ska våga börja leka. Utan trygga ramar, ingen lek.

5.2 Förskolläraernas roll

Alla mina respondenter är rörande överens om att barnen lär sig väldigt mycket i samspel med andra barn och vuxna, både hur man samspelar och nya kunskaper. Marina tror att det är bra att barnen ibland får leka själv och ibland få ha en vuxen med. Men mest beror det på att barnen kommer och hämtar en vuxen och vill bjuda in den i leken. De flesta vuxna som hon har sett i leken styr leken mot en lugnare lek, och det kanske får leken att stanna av eller rent av att upphöra. Jannike menar att barnen lär sig i samspel med alla, oavsett barn eller vuxen. Man lär olika saker av olika åldersgrupper. Av bästa kompiserna kanske att bre sin macka och av farmor att dricka kaffe på fat. Lek och samspel hjälper barnet att knyta an till sina föräldrar, och genom leken utvecklar barnet en rad olika mentala, sociala och fysiska färdigheter. Lek bidrar också till att stärka barnets förmåga till problemlösning, fysisk koordinering, kroppsmedvetenhet, känslomässig trygghet och självkänsla. Leken stimulerar dessutom självklart kreativitet och fantasi (Hangård Rasmussen, 1979). Malin menar precis

som Knutsdotter att lekreglerna är viktiga för att kunna samspela med andra barn. ”Lekens harmoni störs av maktkamp, övergrepp, översitteri och ojämlikhet. För att behålla harmonin i leken måste man kunna hålla de sociala lekreglerna: samförstånd, ömsesidighet och turtagande. Grunderna till dessa lär sig barn i den tidiga leken med vuxna. De finslipas sedan i lek tillsammans med kompisarna” (Knutsdotter Olofsson, 2003). Lena tror att utan samspel och lärande i leken så ”tappar” vi många barn, vilket gör det svårare för dem att lära sig senare då de missat en stor del. Hon tror också att det är ett förbisett faktum att de lär av varandra. De har väldig respekt för barn i sin egen ålder och vill gärna vara en bra kompis. De mäter sig med varandra och kämpar ständigt för att hålla en jämn takt. Därför utvecklas de. Det är på det sättet barn lär bäst. Leken sätter guldkant på livet och ger det mening utöver det vardagliga. Barn som lärt sig tricket kan när som helst gå in i lekvärlden. När de gungar säger de ”Vi leker att vi är fåglar” och då känns det ännu underbarare att flyga genom luften” (Knutsdotter Olofsson, 2003). Anna tycker att samspel med vuxna också är självklart viktigt, men med en vuxen med i leken förändras leken på både gott och ont. Leken kan bli mer pedagogisk och kunskapsgivande, men kan också bli mer styrd och kanske få en annan riktning än om barnen styrt. Malin håller med Anna men hon tror ändå att samspelet med andra barn är viktigare. Vidare tror Malin också på att som pedagog ställa de didaktiska frågorna, så att barnen får tänka själv istället för att servera allting färdigt. Men närvarande vuxna även i barnens lek är viktigt. Lena menar att hon försöker vara med i leken, men tyvärr har hon märkt att barnen springer iväg. Hon tror det beror på att de inte vet att vuxna kan vara med utan att styra leken. De är inte vana vid att en pedagog kan lägga läraren åt sidan. Förutom Lena så är det inte så ofta hon ser andra vuxna med i leken. De har så mycket annat att göra, medan Lena som är vikarie i kommunen har tid att sitta med barnen och leka. Pedagogen ska ha regler och finnas till hands, men samtidigt tänka på att leken ska frodas i en tillåtande atmosfär (Norén, 1990). Jannike tror tyvärr att det är allt för sällan som vuxna är med i leken. I alla fall menar hon att hon är det. Hon tror att man leker mer med yngre barn än när de blir större och leker mer rollekar. Kanske är det för att det framkallar en sorts obekvämlighet i leken. Vissa lekar är lättare att delta i t ex att leka affär, restauranglek, sjukhuslek osv. Svårare lekar är kanske när de leker Pokemon, krig, Bakugan osv. Min slutsats är att barnen lär sig väldigt mycket i samspel med andra barn och vuxna, både hur man samspelar och nya kunskaper. Därför tror jag att det är viktigt att som vuxen ta sig tid och närvara mer i barns lek. Genom leken kan vi observera och se vad barnet just nu går igenom och bearbetar. Är vi inte själva med i leken så ser vi inte alla lekens delar och därmed blir det svårt att skapa sig en helhet av vad som just nu sker i barnets utveckling.

5.3 Lek och lärande

Lena menar att i leken lär sig barn (oftast) att samspela med andra människor, barnen utvecklar sin fantasi, utforskar sin miljö och bearbetar sina upplevelser för att därmed mer och mer förstå sin omvärld. Lekens möjligheter utvecklas inom ramen för en trygg relation och genom ett ömsesidigt samspel. Samspel och gemensamma upplevelser är som sol och vatten för det groende lekfröet och ger det näring att växa till en planta. Det är glädjen över den delade upplevelsen som bär lekens utveckling vidare (Öhman, 2003). I enighet med Öhman (2003) så anser Lena att leken växer när man samspelar och är helt fri i tanke och handling. Barnen förbereder sig för livet. De prövar nya saker, upprepar olika beteenden och skapar glädje genom leken med andra barn. Forskning tyder på att leken är central för barnets mentala, fysiska, känslomässiga och sociala utveckling. Genom att leka olika lekar kan barnet utforska en rad varierande möjligheter och situationer. Ibland kan de situationer som barnet skapar, säga något om vad det arbetar med att försöka förstå. Leken är också ett instrument som barnet kan använda för att uttrycka sina känslor. Eftersom barn ofta saknar de mentala och verbala färdigheter som krävs för att uttrycka känslor, är leken barnets naturliga kommunikationsmedel när det ska hantera sin omvärld (Knutsdotter Olofsson, 2003). Lotta menar att barn lär sig på alla möjliga sätt i leken. Genom att kunna leka kan de få ut känslor som de har, men även kunna leka ut saker de upplevt jobbigt, eller som en vardagssituation. Jannike tror att barnen lär sig i den zon där de "kan själva". Men ibland behöver de lite hjälp ändå för att komma vidare. Där de får en start av pedagogerna och sedan själva kan styra lekens väg, där de är öppna för något och visar det genom att vilja leka något speciellt. Jannike tror att det är då inläringen sker. Öhman (2003) är av samma uppfattning, "I samspelet med den vuxne introduceras låtsasleken och barnet börjar härma och låtsas. Föreställningsförmågan och uttrycksförmågan via språket ökar kraftigt". Dessutom skriver Öhman (2003) att samtidigt som föreställningsförmågan utvecklas och barnet alltmer uppfattar andras egenart, blir det medvetet om sitt kön och sin könstillhörighet. Vidare menar Jannike att tvång eller över- understimulans dödar intresset och därmed inläringen. Detta bekräftas också av Maria Øksnes (2011). Det som är glatt, frivilligt, ostyrt av vuxna och som de kan utföra tillsammans med kompisar, betraktar barn som lek. Medan det som är medvetet, inte frivilligt, avgörande och styrt är arbete. Det finns en föreställning om en socialt konstruerad verklighet vilket innebär att barns lek inte kan betraktas som något fixt och färdigt, något som kan ges en definition som vi kan peka på och säga: Det här är en lek! (Øksnes, 2011). Anna tycker att barn lär sig hela tiden. Leken är ett sätt att pröva olika sätt, så

att det ger färdighet. Hon tror att när barn känner sig färdiga med en lek (bearbetat klart) så övergår de till att leka något annat. Liknande som ett barn som ritar prinsessor om och om igen, till synes likadana men med en liten skillnad. När barnet behärskar att rita prinsessor så övergår de till att rita något annat. Barn prövar även andra barns lekar och på så sätt så utvecklar de sin egen lek och sitt lärande. Malin tror att när vi ger barnen de ”verktyg” de behöver för att kunna ta till sig en viss kunskap så skapas ett lärande. Marina menar på att lärande är något som händer hela livet, och att det inte är något som man kan uppnå taket på. Hon menar på att det är livslångt. Dessutom tror hon att utan lek, inga glada, vetgiriga barn. Hon anser att barn måste få leka för att orka/vilja och kunna lära sig. Lena menar att alla ungar leker sig till färdigheter, kolla på lejonungar eller kattungar bara. I leken kan man leka lagom mycket och sluta när man själv vill. Som att leka spöke eller något annat läskigt. Lek är ju en låtsad verklighet och ett sätt att prova saker man inte kan på riktigt. Som att vara jagad av ett spöke fast ändå inte. Leksignalen hjälper oss att förstå om det som händer är lek eller inte. Leksignalen är ingen kort signal utan ett uttryck för inställningen, förhållningssättet till verkligheten och tolkningen av det som sker så länge leken varar. Lekinställningen och leksignalen sätter en ram runt det som sker och innanför den ramen råder lekens logik. Leken blir ett stycke verklighet utbrutet ur den verkliga verkligheten. Köksstolen blir en häst, sadlas och ges hö och ryttaren far iväg med fart (Knutsdotter Olofsson, 2003). Lotta anser att ”det lustfyllda lärandet” är viktiga ledord för henne. Det ska vara roligt att lära sig. Genom leken får man just detta, ett lärande samtidigt som man har roligt. Anna berättar att lärandet kommer automatiskt när man genom att hitta det barnen just nu vill göra, och redan har förkunskaper i, och sedan utveckla det vidare till nästa steg. Att ha förkunskaper gör att det nya inte känns så svårt och främmande. En allvarlig situation kan kännas mindre läskig när man leker igenom den ett par gånger. Anna menar då att hon kan styra den lite mot rätt håll för att få den positiva effekt barnet behöver i det läskiga. Det är just friheten i leken, kopplat till att den inte har något med det verkliga livet att göra, som oväntat nog också gör att många har betraktat lek som något ofarligt som man på samma sätt som i barndomen kan utöva utan risk (Øksnes, 2011).

Anna fortsätter att berätta att hon i veckan visade en flicka på 2 år att det fanns en stege upp till skötbordet. Först ville flickan inte veta av den och blev nästan rädd. Med väl valda ord fick Anna upp henne ändå och sedan dess älskar flickan att få klättra upp på den. Det tog inte lång tid innan hon försökte få hoppa hela vägen upp. Malin berättar att hon leker tillsammans med barnen ibland och kan därmed ge barnen nya kunskaper på ett roligt sätt. Men oftast använder hon sig av leken som en observationsmetod, där hon observerar och dokumenterar

det hon ser/tror att barnen lär/lärt sig och sedan genom pedagogisk dokumentation kan diskutera och bekräfta med barnen. Marina tar tillvara på lärandet i leken dels genom att se barnens intresse, vad man kan arbeta med i smågrupper senare eller enskilt med barnet. Men även att kunna erbjuda den miljön som barnet/barnen leker (t ex buss eller skogen). Vidare berättar Marina att hon försöker fånga upp och arbeta vidare med det barnen visar sig intresserade av i ateljén och även i lärmiljöerna. Med yngre barn så leker Marina fram lärandet, t ex om de leker med djur så lär de sig automatiskt hur djuren låter. Jannike berättar att för henne är leken det viktigaste som finns för barnet både hemma och på förskolan. I den bearbetar barnet både positiva och negativa händelser. Skrämmande saker kan bearbetas och positiva saker återupplevs. Jannike anser precis som Lillemyr (2013) att barnen måste ha leken i fred men ibland kan det vara bra om en vuxen går in i leken med barnen och hjälper till att vidareutveckla denna. På så sätt kan leken ge allsidiga upplevelser och erfarenheter (Lillemyr, 2013). Leken i förskolan får inte föraktas utan måste tydliggöras. Man ska inte som förskollärare känna att man inte gjort något bra en dag om barnen ”bara lekt”. I leken kan man själv delta det uppskattas av barnen samtidigt som du kan styra leken lite i den riktningen du vill för att t.ex. få in matematik, naturorienterade ämnen mm. Att observera barnen i leken är också bra inför t.ex. projekt, var befinner sig barnen? Vad har de för intresse? Barn måste få känna sig trygga för att kunna leka. En av de roller pedagogen har är att utveckla en trygg atmosfär där det är bekvämt att leka. Det är viktigt att pedagogen har kunskap och att iakttagelseförmågan är god, då det krävs för att kunna ge alla barn bästa möjliga chans att komma fram i leken (Norén, 1990). I leken frodas barnens fantasi vilken Jannike tror är en bra byggsten i lärandet för våra små barn på förskolan. Vidare menar Jannike att det är viktigt att vi vuxna också använder vår fantasi och Knutsdotter Olofsson medhåller om detta. ”Är sandkakorna bara sand för den vuxne, så blir de detsamma för barnen. Chansen att barnen ska börja leka i sanden är större om barnen är ensamma, än när en vuxen visar att världen är platt.” (Knutsdotter Olofsson, 2003). Vidare berättar hon att de en termin hade ett drakprojekt som startade med att de var vid en kyrka och hon slängde ut frågan – vet ni vad det är för byggnad. Sedan var det i gång! Barnen sa att det var ett slott med prinsar, riddare och drakar i tornet och den fantasin och leken byggde pedagogerna vidare på i nästan en hel termin. De fick in leken i matte, språk, drama, skapande och mycket mer. Jannike fortsätter berätta att de skrev egna låtar och ramsor, gjorde egna drakkläder, och allt mynnade ut i en uppvisning/utställning för föräldrarna. Hon berättar om detta drakprojekt för att visa vad hon anser om leken. För Jannike är den som ett verktyg för lärandet. Ett verktyg som hon kan använda för att inte bara se lärandet utan också hur ett barn mår om det är någon som är utsatt i gruppen eller far illa hemma. Vissa lekar barnen har speglar verkligheten väldigt bra, vissa

barn får endast de ”sämsta” rollerna, vissa barn är dominanta på fel vis. Jannike tycker om att leka med barnen och kan nog utan att överdriva säga att hon varje dag leker på arbetet. Min slutsats blir att lärandet pågår ständigt, både i leken såväl som utanför leken. Vi lär så länge vi lever och så länge vi leker!

6. Slutsats och diskussion

Syftet med det här arbetet har varit att få en djupare förståelse och mer kunskap om leken och dess betydelse för lärandet i förskolan.

6.1 Min reflektion

Intresset för det här väcktes redan första terminen då jag hade min verksamhetsförlagda tid. Barnen i förskolan hade inte så mycket fri lek. Tiden var knapp och det var mycket styrda aktiviteter kände jag. Tack vare min analys så känner jag att det har blivit avsevärt enklare för mig att kunna relatera till leken och dess betydelse för barns lärande i förskolan. Jag har under arbetets gång kommit fram till hur förskollärarna tänker om begreppen lek och lärande och fått en mer fördjupad kunskap vad gäller detta.

Efter att jag har gått igenom resultatet av mina intervjuer och kopplat dem till min teoribakgrund så har jag kommit fram till att det inte är någon skillnad mellan förskollärarna. Alla är rörande överens om att leken är mycket viktig för både barns utveckling och deras lärande. I enighet med LpFö 98 så visar slutsatserna i mitt arbete på att leken har en ledande och central roll i förskolan och att lek och lärande går hand i hand. Förskollärarna lägger stor vikt vid att leken ska vara lustfylld och inbjudande och de menar att barnen i leken tränar sin sociala förmåga att samspela, sin kognitiva sida som intelligens, sin kreativa sida att kunna skapa och sin kommunikativa förmåga att kunna söka kontakt med andra barn och samtala tillsammans. Det är därför väldigt viktigt att pedagoger i förskolan tar till vara på barns lek.

Lek är när barnen använder sin fantasi på olika sätt, då de går in i en annan värld där allt är möjligt. Leken är barnens eget sätt att aktivera och lära sig genom den egna fantasin med de runt om dem och med det som just nu finns till hands. Leken är en spontan eller planerad aktivitet som uppstår och den är livsviktigt. Det är där som barnen lär sig att förstå olika saker och sammanhang, där de bearbetar sin verklighet. Min slutsats blir att leken ses som en mycket viktig del i vardagen, både när det gäller egen aktivitet och planerad aktivitet från pedagogernas håll.

Förskollärarna menar att det är deras uppgift att stimulera leken så att barnen kan utvecklas och lära sig nya saker. Det är betydelsefullt att det finns möjlighet att leka tillsammans för att

få olika infallsvinklar och nya referensramar. Men det är lika viktigt att ensamleken får utrymme. Förskollärarna tror att det är viktigt med en närvarande vuxen i barns lek. De försöker vara med i barns lek så ofta de kan. Men de är också lite rädda för att barnen ska lämna leken om de närvarar eller styr. Min slutsats är att barnen lär sig väldigt mycket i samspel med andra barn och vuxna, både hur man samspelar och nya kunskaper. Därför tror jag att det är viktigt att som vuxen ta sig tid och närvara mer i barns lek. Genom leken kan vi observera och se vad barnet just nu går igenom och bearbetar. Är vi inte själva med i leken så ser vi inte lekens alla delar och därmed blir det svårt att skapa sig en helhet av vad som just nu sker.

Barns lek är väldigt betydelsefull för deras utveckling och sociala förmåga. De lär sig genom att leka utan att vara medvetna om det. Att som förskollärare dra nytta av leken och dess möjligheter är något som mina respondenter är eniga om. Som pedagog ska man kunna locka fram barnens intresse och uppmuntra till nytt lärande, samtidigt som man ska kunna gå in och kontrollera en lek utan att störa för mycket. I leken lär sig barnen oftast att samspela med andra människor, barnen utvecklar sin fantasi, utforskar sin miljö och bearbetar sina upplevelser för att därmed mer och mer förstå sin omvärld. Jag anser att leken är ett viktigt verktyg i barns liv. I förskolan sker lärandet ständigt, det upphör aldrig. Lärandet syns i det alldagliga, när barnen är i kuddrummet, i målarrummet, vid planerad och oplanerad aktivitet. I leken får barnen använda sina erfarenheter och sätta in dem i en kontext. Förskollärarna lägger mycket tid på att leken ska vara rolig och lustfylld. Som pedagog försöker de väcka barnens intresse och uppmuntra till nytt lärande. Min slutsats blir att lärandet pågår ständigt, både i leken såväl som utanför leken. Vi lär så länge vi lever och så länge vi leker!

6.2 Kritisk reflektion

Mitt examensarbete har gått bra att skriva. Redan innan sommaren blev jag klar med mina intervjuer och observationer i förskolan. Jag hann också påbörja litteraturdelen och hade bra med tid att skriva. Mina respondenter har varit väldigt tillmötesgående och tillgängliga när jag har haft en fråga eller bara har undrat något. Mina intervjufrågor var väldigt givande men flera av frågorna gick in i varandra. Materialet jag samlade in var omfångsrikt. Litteraturen lånade jag redan i våras och gick igenom ganska många böcker innan jag bestämde mig för vilka jag skulle koncentrera mig på. När det gäller leken så finns det mycket tidigare forskning och jag har aldrig känt att jag har saknat tillgång av litteratur vad gäller detta.

Snarare var det så att jag fick sålla bort en hel del eftersom det annars hade blivit ett alldeles för stort arbete. Jag anser att leken har en stor roll för barns inläring och utveckling. Jag har funderat en del på vad Öhman (2003) menar när hon skriver att det finns tydliga skillnader mellan pojkar och flickor i leken. Jag undrar vad detta beror på och om det har med oss pedagoger att göra? Är det så att vi vuxna bemöter flickor och pojkar på olika sätt? Det är klart en mycket intressant fråga att fundera på. En bra förskolemiljö ökar tryggheten och främjar lärandet för alla. Jag ser framemot att använda leken som ett verktyg för lärandet när det är min tur att ta klivet ut i arbetslivet.

6.3 Förslag till förändringar av förskolans verksamhet

Enligt läroplanen ska förskolan lägga grunden för ett livslångt lärande. Om jag en vacker dag skulle vilja forska vidare i ämnet så skulle jag vilja undersöka varför inte fler av förskolans pedagoger aktivt deltar i barnens lek. En av mina respondenter, Lena berättade att hon försöker vara med i leken ofta.

”Förutom mig så är det inte så ofta jag ser andra vuxna med i leken. De har så mycket annat att göra, medan jag som är vikarie i kommunen har tid att sitta med barnen och leka.” (Lena, Förskollärare).

Om det är tidspressen som styr så kanske man skulle kunna undersöka om man på något sätt kan påverka detta. Hur vet jag inte, men en förändring måste ske. Stressen överförs från personal till barn och om detta skulle kunna undvikas så hade vi haft en bättre förskolemiljö. Mer personal är en önskedröm, men kanske är det dags att se till att drömmarna uppfylls. Barnen är vår framtid och det är vi som pedagoger, föräldrar och medmänniskor som ska vägleda barnen in i framtiden. Jag efterlyser mer utbildad personal i förskolorna, mer tid för reflektion och framför allt mer lek i förskolorna – för lek är livet!

6.4 Förslag till framtida forskning

Det hade varit väldigt spännande att sätta in en kamera på en förskoleavdelning och få se hur förskollärarna är i leken med barnen. Om de är delaktiga och hur de möter barnen i leken. Detta hade förstås varit svårt att få tillstånd till att göra men jag hade fått en ännu tydligare bild av leken och pedagogernas roll i den.

7. Referenser

Bryman, Alan (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*. 2., [rev.] uppl. Malmö: Liber.

Hangaard Rasmussen, Torben (1979). *Lekens betydelse: en studie i förskolebarnets psykiska utveckling*. Lund: Liber Läromedel.

Larsen, Ann Kristin (2009). *Metod helt enkelt: en introduktion till samhällsvetenskaplig metod*. 1. uppl. Malmö: Gleerup.

Lillemyr, Ole Fredrik (2002). *Lek - upplevelse - lärande i förskola och skola*. 1. uppl. Stockholm: Liber

Lillemyr, Ole Fredrik, *Lek på allvar: en spännande utmaning*, 1. uppl., Liber, Stockholm, 2013

Läroplan för förskolan Lpfö 98. [Ny, rev. utg.] (2010). Stockholm: Skolverket.

Løkken, Gunvor & Sjøbstad, Frode (1995). *Observation och intervju i förskolan*. Lund: Studentlitteratur.

Knutsdotter Olofsson, Birgitta (1992). *I lekens värld*. 1. uppl. Stockholm: Almqvist & Wiksell

Knutsdotter Olofsson, Birgitta (2003). *I lekens värld*. 2. uppl. Stockholm: Liber.

Knutsdotter Olofsson, Birgitta (1987). *Lek för livet: en litteraturgenomgång av forskning om förskolebarns lek*. Stockholm: HLS (Högsk. för lärarutbildning i Stockholm).

Kvale, Steinar & Brinkmann, Svend (2009). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. 2. uppl. Lund: Studentlitteratur.

Norén-Björn, Eva (1990). *Våga satsa på leken*. Stockholm: Liber.

Patel, Runa & Davidson, Bo (2011). *Forskningsmetodikens grunder: att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. 4., [uppdaterade] uppl. Lund: Studentlitteratur.

Stukát, Staffan (2005). *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur.

Trost, Jan (2005). *Kvalitativa intervjuer*. 3. uppl. Lund: Studentlitteratur.

Vetenskapsrådets rapportserie. (2002-). Stockholm: Vetenskapsrådet (The Swedish Research Council).

Öhman, Margareta, *Empati genom lek och språk*, 2., [aktualiserade] uppl., Liber, Stockholm, 2003.

Øksnes, Maria (2011). *Lekens flertydighet: om barns lek i en institutionaliserad barndom*. 1. uppl. Stockholm: Liber.

8. Bilagor

Hej alla pedagoger!

Jag heter Katarina och går sista året på lärarutbildningen på Malmö Högskola. Just nu håller jag på att skriva mitt examensarbete. Arbetet kommer att handla om lekens betydelse i förskolan. Syftet med detta arbete är att få en djupare förståelse och mer kunskap om hur pedagoger ser på leken i förskolan.

Jag undrar om ni skulle vilja delta i min studie. Jag kommer att göra enskilda intervjuer som tar ca en timme. Det är självklart helt frivillig att vara med.

I arbetet kommer ni att vara anonyma och jag kommer inte att nämna några namn eller vart jag har gjort undersökningen.

Om det finns något ni undrar får ni gärna kontakta mig.

Med vänliga hälsningar

Katarina Järvborn

Intervjufrågor till förskollärarna

- Hur gammal är du?
- Hur länge har du arbetat inom förskolan?
- Hur ser din utbildning ut?
- Med vilka åldrar har du arbetat?

Hur definierar du lek

- Vad är lek för dig?
- Hur ser du på leken i förskolan?
- På vilket sätt anser du att barn lär sig i lek?

Hur definierar du vad lärande är

- Vad har leken för betydelse för lärandet tror du?
- Tror du att barnen lär sig i samspel med andra barn?
- Samspel med vuxna är det viktigt för att barnen ska lära sig?

Hur använder du leken för barns lärande

- Är det vuxna med i leken ibland? Är du med i leken?
- Varför är det bra att använda sig av leken för barns lärande, tror du?
- Hur tar du tillvara på barns lärande i lek?

I de flesta barngrupper finns det barn som inte leker

- Hur arbetar ni med dessa?